

Uygurların liderlerinden tarihçi yazar Mehmet Emin Buğra, 1947 yılında yazdığı “Kutluk Türkan” adlı operasında yer verdiği şiirinde şöyle sesleniyordu;

Türk elinin erlerimiz,
Türkistan’dır yerlerimiz.
Aksun kan ve terlerimiz,
Mengü bolsun Türk eli.

Yurt söymek imanımız,
Uluğ Türklük yolida,
Feda bolsun kanımız,
Mengü bolsun Türk eli.

Şair, 1948 yılında yazdığı “Atamizning Öz Oğlibiz” şiirinde şöyle seslenir:

Bir ataning on oğlibiz,
On ogulning yüz oğlibiz.
Atamizning öz oğlibiz,
Türk oğlibiz, Türk oğlibiz.

Bir ajunga taralsakmu,
Keng illerge yayilsakmu,
Aymak aymak atalsakmu,
Yine barçe Türk oğlibiz.

Bir ülkede alte aymak,
Biri yagdur, biri kaymak.
Barçe bir süt birdur ayak,
Nigizi bir Türk oğlibiz.

Bir ulus biz her bir cayda,
Tüzde bolsak yaki tagda,
Solda bolsak yaki sagda,
Özgiriş yok Türk oğlibiz.

Uygur, Kazak, Kırgız, Tacik,

Özbek, Tatar büyük birlik.
Bir bolgaçka kalur tirik,
Ayrılmayli Türk oglibiz.

Bunu “Silkin” adlı şiirinde de görüyoruz. Mesela;
Men bir Türk men, ulusum Türk, aymakim Türk,
Ajun içre könglümdiki amrakim Türk,
Şanim Türklük ayyıldızlık bayrakim Türk.¹

XX.yüzyılın,1920-30’lu yıllarında Doğu Türkistan’da cereyan eden milli ayaklanmalar ve uyanış hareketleri neticesinde Çağdaş Edebiyat meydana gelerek devrin taleplerini yansıtmaya başladı.Nemet Helfet,Rozi Memet(Turfan),Merup Seyidi,Helil Sattari,Nezer Hoca(İli) gibi pek çok yazar ve şair bu devrin fikirlerini yayan şahsiyetlerdir.Bu dönemin temsilcilerinden biri de meşhur şair Abdulhalik Uygur’dur.Şair bu dönemdeki Kumul ayaklanması ve milli mücadelelerden ilham alarak şu şiirleri yazmıştır;“Zulumga Karşı”(Zulüme Karşı),“Açıl”, “Oygan”(Uyan),“Cahalet Buliki”(Cehalet Pınarı).Şair şiirlerinde halkı işgalcilere ve işbirlikçi zalimlere karşı savaşmaya çağırır.Örneğin şair “Oygan”(Uyan) adlı şiirinde Uygurlara şöyle seslenir;

Ey pekir Uygur,oygan uygkung yeter,
Sende mal yok,emdi ketse can keter.
Bu ölümdin özüngni kutkuzmisang,
Ah sening haling heter,haling heter. ,
(Ey Fakir Uygur,uyan uykun yeter,
Sende mal yok, şimdi gitse can gider.
Bu ölümden kendini kurtarmazsan,
Ah! Senin halin nice! Halin nice.)

Közüngni yogan eçip etrapka bak,
Öz ikbaling hekkide oyla uzak.
Ketse koldin genimet pursiti,

---

¹ .Yunus Buğra, Mehmet Emin Buğra’nın Mücadele Hayatından Örnekler, Doğu Türkistan’ın Sesi Dergisi, sayı 46, İstanbul.

Keleçek işing çatak işing çatak.
(Gözünü iyice açıp etrafa bak,
Kendi geleceğin hakkında iyi düşün.
Giderse elinden bu ganimet fırsatı,
Gelecekte işin zor, işin zor.)

Eçinar könglüm sanga ey Uygurum,
Sepdişim, kerindişim, bir tuğkunum.
Köyünüp halingga oygatsam seni,
Anglimaysen zadi neme bolgining?
(acıyorum haline ey Uygurum,
Cephe arkadaşım, can kardeşim.
yardım edip uyandırsam seni,
ne oldun? Neden hiç anlamıyorsun?)

Kelidu bir kün puşayman kilisen,
Tektige gepning şu çağda yetisen,
“hep” deseng şu çağda ülgürmey kalar,
Şunda Uygur² sözige ten berisen.
(Gelecekte bir gün pişman olursun,
Bu sözün anlamını ilerde anlarsın.
Ah! Desen de bu fırsatı bir daha yakalayamazsın,
Anlarsın o zaman Uygur kelimesinin anlamını.³)

---

² . Uygur kelimesini “uyumak” anlamında da kullanmıştır.

³ .Erkin Emet, Çağdaş Uygur Şiir Antolojisi, s.22, Ankara 1998.